

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Lauaru looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Käesoleva määrusega muudetakse olemasoleva Koonga tammiku kaitseala nimi Lauaru looduskaitsealaks, samuti muudetakse ala kaitse-eesmärke ja piire ning kehtestatakse alale uus kaitsekord. Lauaru looduskaitseala hõlmab Natura 2000 võrgustikku kuuluva Koonga tammiku loodusala. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini loodusdirektiivi I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpide kaitse ja kehtestada kehtiva õiguse kohane kaitsekord.

Lauaru looduskaitseala asub Pärnu maakonnas Koonga vallas Piisu külas.

Lauaru looduskaitseala territoorium on olnud osaliselt kaitse all alates 12. juulist 1991, kui Pärnu Maakonnavalitsus võttis määrusega nr 319 „Kohaliku tähtsusega looduskaitse objektide kohta” kaitse alla Koonga tammiku.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid laiendatakse olemasolevat ala ja kinnitatakse alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni kaitse planeerimise spetsialist Karel Kask (tel 447 7386, e-post karel.kask@keskkonnaamet.ee), eksperdi hinnangu on andnud Uudo Timm, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178, e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Lauaru looduskaitseala kaitse eesmärk on kaitsta ja säilitada alal esinevat liigirikast tammikut, metsakooslusi, kaitsealuseid liike ning nende elupaiku. Alal kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) nimetab I lisas. Need on puisniidud (6530*), vanad loodumetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050). Sulgudes on siin ja edaspidi elupaigatüübi kood, tärniga on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid.

Kaitse eesmärk on ka kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. III kategooria kaitsealustest taimeliikidest kaitstakse alal suurt käopõlle (*Listera ovata*). Linnuliikidest esineb kaitsealal liik, mida nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas – händkakk (*Strix uralensis*) ja I lisas nimetamata liik – hiireviu (*Buteo buteo*).

Linnudirektiivi I lisas on kirjas need linnuliigid, mida peetakse Euroopa territooriumil ohustatuks ning millede kaitseks tuleb liikmesriikidel meetmeid rakendada.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Lauaru looduskaitseala kaitse all olemise eelduseks on:

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikkel 6 punkt 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Lauaru looduskaitsealal on esindatud ohustatud ja haruldased elupaigatüübid puisniidud (6530*), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050), mis on kantud loodusdirektiivi I lisasse.

Ohustatus ja haruldus

Kaitseala on elupaigaks händkakule (*Strix uralensis*) ja hiireviule (*Buteo buteo*), kelle arvukust ohustab elupaikade hävimine või rikkumine. Alal esineb ka III kategooria kaitsealune taimeliik suur käopõll (*Listera ovata*). Nimetatud liigid on ühtlasi ka III kategooria kaitsealused liigid, mille jaoks leidub kaitsealal sobivaid elupaiku. III kaitsekategooriasse kuuluvad liigid, mille arvukust ohustab elupaikade ja kasvukohtade hävimine või rikkumine ja mille arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka. Kaitseala moodustamisega säilitatakse nimetatud liikidele sobivad elupaigad, mis intensiivse metsade majandamise tulemusel häviksid. Kuna sobivate elupaikade puudumine ja/või vähesus mõjutab liikide arvukust (liikide arvukus väheneb ja liik võib sattuda ohulähedasse seisusse), siis on vajalik ala kaitse alla võtmine.

Händkakk (*Strix uralensis*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja arvatud looduskaitseaduse alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Händkakk pesitseb väga mitmesugustes vanemates metsades, eelistades kuuse ülekaaluga metsi. Arvukus varieerub Eestis erinevatel andmetel 1300 kuni 2500 paari vahel. Elupaigana eelistab händkakk lagedate alade või raielankidega piirnevaid mosaiikseid metsi (Eesti punane raamat).

Hiireviu (*Buteo buteo*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja arvatud looduskaitseaduse alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Arvukus varieerub Eestis erinevatel andmetel 5000 kuni 6000 paari vahel. Kuigi hiireviu on Eestis rändlind, siis jäävad sobivate elupaikade ja heade toitumisvõimaluste korral mõned isendid ka Eestisse talvituma. Elupaigana eelistab hiireviu okas- ja segametsi (Eesti punane raamat).

Suur käopõll (*Listera ovata*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ja arvatud looduskaitseaduse alusel III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Suur käopõll on orhideedest kõige sagedamini esinev liik Eestis. Suur käopõll eelistab lubjarikast pinnast, samas kannatab ta nii varju kui ka eredat päikest, seetõttu võib teda kohata nii metsades kui ka niitudel (Eesti punane raamat).

2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise ja laiendamise otstarbekus

Lauaru looduskaitseala on kompaktne metsa-ala, millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine ja kaitseala laiendamine on oluline nii kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kui ka loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide kaitse eesmärgil.

Koonga tammiku kaitseala loodusväärtuste ja piiride ülevaatamisel selgus, et kaitsealuse tammiku ümbruses on mitmeid kaitset vääri vaid loodusväärtusi, sealhulgas selliseid Euroopas väärtustatud elupaigatüüpe nagu puisniidud (6530*), vanad looduspõõsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohundirikkad kuusikud (9050), ning kaitsealuste liikide elupaiku ja kasvukohti. Kaitstavat ala laiendatakse, kuna on vaja tagada alal esinevate koosluste ja elupaikade ning alal esinevate kaitsealuste liikide säilimine. Samuti tuleb tagada kavandatavale Lauaru looduskaitsealale jääva Natura 2000 võrgustikku kuuluva Koonga tammiku loodusala kaitse-eesmärkide soodne seisund.

Kaitseala moodustamisel kaitstakse ja säilitakse 3,8 ha puisniitu (esinduslikkus D), 22,7 ha vanu laialehiseid metsi (esinduslikkus B), 14,2 ha rohundirikkaid kuusikuid (esinduslikkus A) ja 6,4 ha vanu looduspõõsi (esinduslikkus C). Sellega seoses vähenevad ka laane-, salu- ja soovikumetsade kaitsevajakud Eestis vähemalt 60 ha (Looduskaitse arengukava aastani 2020, Keskkonnaministeerium 2012). Kehtestatav kaitsekord tagab ka kaitse eesmärkides nimetatud kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse ja säilimise ning liikidele sobivad elu- ja pesitsustingimused.

2010. aastal leiti välitööde käigus kaitseala territooriumil kaitsealused liigid händkakk ja hiireviu, need lisati kaitse eesmärkide hulka, sest kaitsealal esinevad nendele liikidele tüüpilised elupaigad.

Praegu on osa loodusalast riikliku kaitseta ja osal loodusalast kehtib piiranguvööndi kaitsekord, seetõttu ei ole seal esinevate liikide ja koosluste soodne seisund tagatud. Samuti jääb kaitsealuse linnuliigi hiireviu (*Buteo buteo*) pesitsusala väljapoole praeguse kaitseala piire. Eelnõukohase määrusega kaitse alla võtmiseks kavandatud ala on ka Natura variala nimestikus.

Lisaks eespool kirjas olevale on Lauaru looduskaitseala moodustamine põhjendatud ka asjaoluga, et kaitsealal asub Natura võrgustikku kuuluv Koonga tammiku loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud looduskaitseala. Kaitseala väärtuste analüüs näitas, et ala vastab pigem looduskaitseala määratlusele, sest põhilised väärtused on alal esinevad elupaigatüübid ja kaitsealused liigid. Looduskaitsealuse määratluse järgi sobiks ala ka hoiualaks, kuid hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme piirangu rakendamist, mis on ala kaitse eesmärgiks olevate liikide ja elupaigatüüpide (ja seega kogu kaitstava ala) soodsa seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks vajalikud, näiteks maaparandussüsteemide hoiutööde, majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise piiramine. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja võõndipiir

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses

selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid.

Lauaru looduskaitseala pindala on 87,35 ha, millest on hetkel kaitse alla ligikaudu 13 ha (Koonga tammiku kaitseala). Lauaru kaitsealal asub kolm maaüksust: Lauaru tammik (33404:002:0255), Laurimetsa 2 (33403:001:0202) ja üks jätkuvalt riigi omandis olev maaüksus. Eramaid kaitsealal ei ole.

Koonga tammiku kaitsealaga liidetakse osaliselt Lauaru varialana arvel olev ala. Varialad on valitsusväliste organisatsioonide poolt Euroopa Komisjonile esitatud valik aladest, mis võiksid olla potentsiaalsed uued loodusladad.

Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi ka sihtkaitsevööndi piir, määramisel lähtuti sellest, et kõik kaitse eesmärgiks olevad väärtused (puisniidud, vanad loodusemetsad, vanad laialehised metsad, rohundirikkad kuusikud ning kaitsealused liigid, nende elupaigad ja kasvukohad) oleksid tervenisti looduskaitseala koosseisus, moodustades sealjuures kompaktse metsamassiivi. Piiritlemisel lähtuti ka sellest, et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Piirina on kasutatud kõikjal maaüksuste piire.

Lauaru looduskaitseala koosneb kahest lahustükist. Kaitseala lõunapoolsel lahustükil asub praegu kaitse all olev kaitseala Koonga tammik. Seal leiduvad metsakooslused vastavad elupaigatüübile vanad loodusemetsad (9010*) ja vanad laialehised metsad (9020*), mille säilimine on tagatud vaid looduslike protsesside säilitamise kaudu. Alale jääb ka elupaigatüüp puisniidud (6530*).

Kaitseala teine lahustükk, Koonga tammikust põhja pool asuv Vändra metskonna kvartal HA028 ja sellega piirnev jätkuvalt riigi omandis olev metsala on liidetud kaitsealaga, kuna seal on inventeeritud järgmised elupaigatüübid: vanad loodusemetsad (9010*), rohundirikkad kuusikud (9050) ja vanad laialehised metsad (9020*). Laiendusala jääb üks Pärnumaa paremini säilinud, ligikaudu 150 aasta vanune tammik, kus majandustegevuse jäljed puuduvad ja looduslik struktuur on välja kujunemas. Alal leidub ka varem metsaseaduse kohaselt inventeeritud vääriselupaiku ja seal asub kaitsealuse linnuliigi hiireviu (*Buteo buteo*) pesapaik.

Ekspertiisi käigus tehti ettepanek arvata kaitseala koosseisu ka:

- tammikust lääne suunas asuv jätkuvalt riigi omandis olev maa, kus asuvatest metsakooslustest kujuneksid majandustegevuse puudumisel 30 aasta jooksul vanad loodusemetsad (9010*), sinna jääb elupaigatüüp liigirikkad madalsood (7230) ja puisniit (6530*). Alale jääv madalsoo elupaigatüüp on esinduslikkusega C, seisundi parandamiseks on vaja teha veerežiimi taastamistööd. Alal inventeeritud puisniit on hooldamata, 30–50 aasta jooksul võiks sinna kujuneda vana laialehine mets (9020*);
- Loigu maaüksus, kuna seal on osaliselt säilinud elupaigatüüp vanad laialehised metsad (9020*), elupaiga pindala on 2,5 ha, esinduslikkusega C. Ülejäänud metsaalal on eeldusi kujuneda vanaks loodusemetsaks;
- Möldre, Sepa, Sihi, Kungla ja Matsiku maaüksus. Sealsed metsad on osaliselt majandatud, mistõttu nende looduskaitseväärtus on madal;
- tammikust lõuna pool asuv jätkuvalt riigi omandis olev maa-ala (valdavalt metsad ja niidud), kus peale kaitseala servas asuva väikese madalsootüki (esinduslikkusega C) teisi elupaiku inventeeritud ei ole.

Kuna nende alade looduskaitseline väärtus on võrreldes ülalpool kirjeldatud metsakooslustega väiksem, ei ole neid kaitsealaga liidetud. Kaitse alla võtmise eeldused on kohati olemas, kuid arvestades sarnaste koosluste esinemist, senist kaitstust ja seisundit kogu riigi arvestuses, ei ole nende kaitse alla võtmine hädavajalik. Tuginedes Keskkonnateabe Keskuse looduskaitse statistilisele ülevaatele „Eesti looduse kaitse aastal 2011” on Eestil juba piisavalt alasid enamike Natura elupaigatüüpide ja liikide kaitseks. Metsade osas on puudujääk looduslikest lammimetsadest, mida aga sellel alal ei esine. Elupaiga paiknemist ja õigusselgust (piiritlemise põhimõttega) arvestades jäeti kaitseala koosseisust osaliselt välja (umbes 0,7 ha) Koonga tammiku loodusala, kuna väljajätavatel aladel ei ole loodusdirektiivi lisas esinevaid elupaigatüüpe.

Teisel pool Vanamõisa–Koonga–Ahaste teed asuv Vändra metskonna kvartal HA027 on samuti osaliselt Lauaru variala koosseisus, kuid seda ei liideta kaitsealaga, sest selle looduslikku ilmet on majandamise käigus tugevasti muudetud ja eraldi lahustükina ei ole kvartalil erilist looduskaitseväärtust.

Arvestades seda, et nimetatud metsaelupaigatüüpe on võimalik kaitsta vaid looduslike protsesside säilitamise kaudu ja majandustegevust välistades ning kuna poollooduslike koosluste (puisniidu) hooldamist ei loeta majandustegevuseks, on kogu kaitseala tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik eelkõige metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks. Praegune kaitsekord ei taga kõikide väärtuslike metsaalade kaitset. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab seada raietegevusele ja muule majandustegevusele piirangud, mis on vajalikud alal esinevate liikide ja koosluste säilimiseks ning nende soodsa seisundi tagamiseks.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Udo Timm, 2008).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile. Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna määratud (hooldatavaks) sihtkaitsevööndiks.

Seniste kaitseala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Pärnu Maakonnaavalitsuse 12. juuli 1991. aasta määruse nr 319 „Kohaliku tähtsusega looduskaitse objektide kohta” lisa 1 punkt 10.

Kaitsealal veekogusid ei esine, seetõttu ei ole kaitse-eeskirjaga reguleeritud kalapüüki, ujuvvahendiga sõitmist ning adru ja pilliroo varumist. Kaitsealale ei jää ka maaparandussüsteeme, mistõttu ei ole reguleeritud maaparandussüsteemide hooldustööde tegemist, samuti ei ole vajalik veerežiimi taastamise reguleerimine.

2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused kaitsealal (sihtkaitsevööndis)

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti. Väikese grupi inimeste viibimine ning marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine ei kahjusta olulisel määral kaitseala elupaiku. Jahipidamine ei ole keelatud, kuna see ei sea otseselt ohtu kaitseala elustikku ega kahjusta olulisel määral muid kaitseala loodusväärtusi.

Telkida ja lõket teha võib kohas, mis on selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja poolt tähistatud. Hetkel telkimiseks ja lõkke tegemiseks ettevalmistatud kohti kaitsealal ei ole. Kuna põhimõtteliselt lubab ala kaitsekord neid vajaduse korral ette valmistada, siis on nimetatud tegevus lubatud, juhuks kui tulevikus peaks selle vastu suurem huvi tekkima. Sellisel juhul tuleb telkimine ja lõkke tegemine koondada selleks ettevalmistatud kohtadesse, et vältida pinnase kahjustamist paikades, kus esineb väärtuslik elupaik või leidub kaitsealuseid liike.

Kaitsealal on lubatud kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine. Rohkem kui 30 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Rahvaürituste osalejate arvu piiramine on vajalik liigse inimkoormuse ohjamiseks koormustundlikes elupaikades. Suur inimhulk võib kahjustada elupaiku ja pinnast ning suurendada reostuskoormust. Kuni 30 osalejaga rahvaürituse korraldamisel kitsendusi ei seata, kuna sellise suurusega inimgrupi mõju ei ole oluline. Spetsiaalselt rahvaürituseks ettevalmistatud kohti kaitsealal ei esine ja vajadus selliste kohtade järele puudub.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Nimetatud piirang kehtestatakse alal esinevate elupaigatüüpide kahjustamise ja pinnasekahjustuste vältimiseks. Erandid on lubatud, et võimaldada hädaolukorras tegutsemist, kaitsealal vajalikku tegevust ja tegevust, mis ei sea ohtu kaitse eesmärkide saavutamist. Leevendused sõidukitega sõitmiseks väljaspool teid ja maastikusõidukitega sõitmiseks tulenevad looduskaitseaduse § 30 lõikest 3.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ning poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus ning metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile. Poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajaliku tegevuse all on mõeldud kaitsekorralduslikke tegevusi, näiteks võsa eemaldamist, heina niitmist ja teisi töid, mis aitavad kaasa kaitsealuste liikide ja elupaikade säilimisele. Seega aitavad need tegevused kaasa kaitse väärtuste seisundi parandamisele ja kaitse eesmärkide saavutamisele ning mõjuvad kaitse väärtuste seisundile soodsalt. Metsakoosluste kujundamisel peetakse kaitse eesmärgist lähtuvalt silmas töid puisniitude ning vanade laialehiste metsade ja rohunditerikaste kuusikute elupaikade säilitamiseks. Vanade loodusemetsade soodsa seisundi saavutamiseks ei ole vaja teha raiet, kuna nimetatud elupaigatüübi metsad säilivad kõige paremini looduslike protsesside kaudu.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tehnovõrgurajatise ja tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ning olemasolevate teede ja rajatiste hooldustööd. Tee ja tehnovõrgurajatiste erand on eelnõukohasesse määrusesse lisatud seetõttu, et kaitseala piirneb Vanamõisa–Koonga–Ahaste maanteega, millega võib kaasneda

teohutust nõudvate rajatiste paigaldamine. Kaitseala välispiir kulgeb tee kaitsealapoolses servas.

Uute ehitiste püstitamise piirang on vajalik, kuna tegemist on looduskaitsealaga ja uue ehitise rajamine võib kahjustada väärtuslikke elupaiku. Uute ehitiste püstitamine kaitsealale eeldaks ala lisakuivendamist ja uute juurdepääsuteede rajamist, see tegevus muudaks elupaikade säilimiseks ja loodusliku arengu toimumiseks vajalikud tingimused ebasoodsaks. Kaitsealal puuduvad eramaad, mistõttu ei ole elamute ja muude hoonete rajamise survet. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks, et vajaduse korral võimaldada tõkkepuude paigaldamist ning puhkerajatiste (lõkke- ja telkimisplatside) rajamist ja tähistamist. Kuna ehitamise mõju kaitse eesmärgile sõltub ehitise asukohast, kasutatavast tehnoloogiast, mahust ja muust taolisest, mida ei ole võimalik ette näha, on jäetud need tegevused igakordseks kaalutusotsuseks. Olemasolevate teede ja rajatiste hooldustööd on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud, et vajaduse korral võimaldada Vanamõisa–Koonga–Ahaste maantee hooldus- ja remonttöid.

2.5.2.2. Vajalikud tegevused kaitsealal (sihtkaitsevööndis)

Kaitseala poollooduslike koosluste esinemisalal on vajalik nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks heina niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde harvendamine, mis on vajalik alale jääva puisniidu hooldamiseks. Vajalike tegevuste maht on ligikaudu 4 ha, vajalike tegevuste mahtu täpsustakse kaitsekorralduskavaga pärast looduskaitseala moodustamist.

2.5.2.3. Keelatud tegevused kaitsealal (sihtkaitsevööndis)

Sihtkaitsevööndid peavad tagama elupaikade looduslikkuse, seetõttu on seal keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine.

2.5.2.4. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevus, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoimingud, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, seada projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba või ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, ning jahiulukeid lisaõota.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, saavutades looduskaitse ja arendushuvide ühitamise.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 29.07.–16.08.2013 Keskkonnaameti Pärnu kontoris ja Koonga Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 24.07.2013 üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja kohalikus ajalehes Pärnu Postimees. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 23.07.2013.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti Riigimetsa Majandamise Keskusele, Pärnu Maavalitsusele ja Koonga Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta. Muu hulgas tehti ettepanek avaliku arutelu mitte korraldada. Arutelu korraldamiseks avaliku väljapaneku jooksul ettepanekut ei esitatud. Avaliku väljapaneku jooksul eelnõu kohta vastuväiteid ega ettepanekuid ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50);
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. aasta korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktiga 127 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaaks esitatud Koonga tammiku loodusala, mis hõlmab endas Lauaru looduskaitseala. Seetõttu tuleb Lauaru looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

Koonga tammiku loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. aasta otsusega 2008/24/EC, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbril K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.1.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 16. novembri 2012. aasta otsusega 2013/27/EL, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade seitsmes ajakohastatud loetelu

(teatavaks tehtud numbri C(2012) 8229 all, OJ L 24, 26.01.2013, 464–642).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek elupaigatüüpide vanade loodumetsade (9010*) ja rohunditerikaste kuusikute (9050) lisamiseks ning elupaigatüüpide kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080) eemaldamiseks Koonga tammiku loodusala eesmärkidest ning sama loodusala piiride vastavusse viimiseks kaitseala piiridega. Seoses sellega suureneb Koonga tammiku loodusala pindala ca 74 ha võrra (riigimaa ja jätkuvalt riigi omandis oleva maa arvelt).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Lauaru looduskaitsealal on olulisteks kaitse eesmärgiks linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi händkaku (*Strix uralensis*) kaitse. Seetõttu aitab kaitseala täita ka linnudirektiivi eesmarke vaatamata sellele, et tegemist pole Natura võrgustikku kuuluva linnualaga.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada alal esinevate väärtuslike metsakoosluste ning ohustatud liikide ja nende elupaikade kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Lauaru looduskaitseala territoorium on juba osaliselt riikliku kaitse all, mistõttu puuduvad määruse jõustumisel olulised mõjud sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Maamaksu laekub Koonga vallale vähem ligikaudu 250 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja

väärtusele vastava tasu eest. Lauaru looduskaitsealal eramaid ei ole, seega maa riigile ostmise kohustust ei teki ja sellega kaasnevaid kulutusi ei ole.

Kaitsealale jääb hooldamist ja osaliselt taastamist vajavaid poollooduslikke kooslusi ligikaudu 4 hektarit. Poolloodusliku koosluse hooldamiseks on võimalik taotleda toetust, Natura 2000 võrgustiku aladest väljaspool asuval kaitsealal puisniidu hooldamiseks 199 eurot hektari kohta ja taastamiseks kuni 435 eurot hektari kohta.

Kuna kaitsealal eramaid ei ole, siis Natura 2000 erametsamaa toetuste maksmisega kaasnevaid kulutusi ei ole.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks. Kultuuriministeerium on eelnõu kooskõlastanud oma 4.02.2014 kirjaga nr 1-7/13/8264-2.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister